

III. ÎNVĂȚĂTURA ORTODOXĂ CU PRIVIRE LA ESHATOLOGIE

III.1. Împlinirea vieții pământești dincolo de moarte

Omul zilelor noastre se află sub amprenta certitudinii, a palpabilului, a primirii unor răspunsuri imediate la problemele de zi cu zi. Speranța atingerii unor idealuri urmărește un timp cât mai scurt în împlinirea a ceea ce ți-ai propus. Această certitudine exclude însă așteptarea și speranțele nelimitate în venirea Împărăției lui Dumnezeu pe pământ, care devenind ea însuși certitudine la momentul respectiv va înlătura pe cei cuprinși doar de realitățile veacului acestuia. De aceea creștinismul trebuie să lucreze continuu sufletește și trupește pentru a primi ceea ce Dumnezeu Însuși a promis ca răsplată tuturor celor ce-I urmează învățătura. Pentru aceasta S-a întrupat Iisus Hristos ca să ducă la împlinire planul Tatălui – desăvârșirea naturii umane. Dacă n-ar fi această faza finală, ar fi zadarnică toată viața noastră pământească în Hristos.

Eshatologia este așadar cea care dă sens vieții pământești, iar moartea se înscrie ca un moment necesar pentru perceperea acestui sens. Fără moarte viața ar fi ireală. Ar fi o iluzie, un vis fără deșteptare. Ea este taina prin care trebuie să trecem pentru a intra în sensul deplin al existenței. De aceea creștinismul consideră moartea ca un eveniment necesar, universal explicând aceasta prin împlinirea existenței umane în Dumnezeu Cel transcendent.

N. Berdiaeff afirma în acest sens: “moartea este faptul cel mai profund și semnificativ al vieții care ridică pe ultimul muritor deasupra cotidianului și ea singură pune în profunzime chestiunea sensului vieții. De fapt viața nu are sens decât dacă moartea există. Sensul finit e legat de un sens final”¹.

Dumnezeu este prezent în viața noastră prin nesfârșita putere a Lui, însă și noi putem atinge viața în El dincolo de moarte. Acesta este scopul, ținta oricărui creștin și nu vom ajunge la ea decât trecând prin realitatea morții trupești care în creștinism e văzută ca un moment al dialogului între om și Dumnezeu². Sfinții Părinți declară că viața pământească dobândește un sens când omul face din ea o călătorie conștientă spre moarte și spre cele de după ea ca o țintă a vieții.

Teodor al Edesei afirma în acest sens: “Cel ce călătorește fără țintă se va osteni în deșert”³. Această țintă impune însă o trăire duhovnicească, o abandonare a vieții pământești în

materialitatea sa și o îndreptare spre duhul învățaturii Evangheliei. “Dacă viețuiți după trup veți muri, iar dacă ucideți cu Duhul faptele trupului veți fi vii” (Rom. 8,13). Aceasta trebuie să o facem din iubire de Dumnezeu care a primit moartea pentru ca noi să putem muri cu El, să ne predăm Lui în această viață pentru a fi dincolo prezenți. Continuitatea între viața corporală și viața veacului ce va să vină (I Tim. 4,8) este deci doar întreruptă.

Dumnezeu care a creat firea omului nu a creat împreună nici plăcerea, nici durerea din simțuri ci a dat minții o anumită capacitate de plăcere prin care să se poată bucura în chip tainic de El. Această capacitate care e dorință naturală a minții după Dumnezeu, lipind-o primul om de simțire îndată ce a fost creat a văzut plăcerea mișcându-se potrivit firii. “Cel ce îngrijește de mântuirea noastră a înfipt în mod providențial în această plăcere ca pe un mijloc de pedepsire, durerea prin care S-a sădit în chip înțelept în firea trupului legea morții ca să se limiteze nebunia minții”⁴. Plăcerea a adus deci durerea care, în final, duce la moarte. Moartea Domnului nu a fost însă o datorie plătită pentru plăcere ca la ceilalți oameni ci mai degrabă o putere opusă acestei origini. Durerea și sfârșitul vieții acesteia sunt un flux venit să spele începutul din păcat al firii care întinează întreaga existență. La omul de rând ele nu servesc acest lucru. Iisus Hristos trecând însă de persoana Sa, curăță originea de păcat a celor ce sunt copărta și la firea Lui omenească.

Dumnezeu n-a făcut moartea și nu se bucură de pieirea celor vii. El a zidit toate lucrurile spre viață; pe om l-a zidit spre nestricăciune și l-a făcut după chipul ființei Sale. Prin diavol moartea a intrat în lume și cei ce sunt de partea lui o vor cunoaște. Lumea viitoare, restabilirea lumii de la început într-o formă nouă se realizează prin schimbarea lumii de acum. “În starea de rai omul participă la viață divină, simbolizată prin pomul vieții. După păcat pierde starea de nestricăciune, este depărtat de comuniunea cu Dumnezeu, nu are acces la pomul vieții. Adam nu mai recunoaște pe Dumnezeu ca principiu al vieții, de aceea pune numele femeii sale *Eva*, adică viață” (Fac. 3,20)⁵. Ceasul din urmă când se împlinește firul vieții nu este o moarte absolută, întrucât aceasta a fost surpată de Învierea lui Hristos. Nu este semnul condamnării. De aceea creștinul nu are frică de moarte, pentru că dincolo de ea se află nădejdea învierii, a restabilirii la o nouă viață.

Trebuie să existe teamă de păcate și nu de moarte. Sfântul Ioan Hrisostom spune că prin Învierea lui Hristos s-a schimbat sensul morții și destinul existenței noastre. Astăzi este vremea potrivită să rostim acele cuvinte profetice: “Unde-ți este moarte boldul? Unde-ți este iadule biruința? Astăzi Hristos a sfărâmat porțile cele de aramă și a pierdut fața morții. Acum se numește adormire și somn”⁶. Nădejdea și așteptarea de a fi unit cu Hristos pentru viață veșnică se sprijină pe faptul Învierii lui Hristos. Care este Cel dintâi născut din morți (Col.

1,18).

Speranța restabilirii noastre în viața viitoare trebuie să aibă ca bază, ca punct de plecare îndreptarea și conformarea vieții după pornirea divină încă de pe acum. Să ne fie teamă că indiferența față de Dumnezeu duce la pierderea stării de iubire pe care o are față de noi și ajungem astfel robii păcatului care devine a doua natură. Firea dumnezeiească a luat firea umană tocmai pentru a ne ridica din starea decăzută a păcatului. “Dumnezeu s-a făcut om cu adevărat și a dat firii o altă obârșie care duce prin osteneală și durere spre plăcerea vieții viitoare. Precum prima obârșie, plăcerea împreunării trupești, mâna firea prin perpetuarea iubirii păcătoase spre durere, corupție și moarte, așa noua obârșie a harului îndemnând-o la dureri și osteneți potrivnice plăcerii, o duce spre plăcerea adevărată vieții”⁷. Această obârșie a harului trebuie însă impropriată pentru a-și atinge țelul. Această acțiune îi revine însă omului numai dacă hotărăște să conlucreze cu divinitatea. Astfel, trupul și sufletul în îndreptarea lor spre Dumnezeu formează un tot indestructibil care va primi slava ce i se cuvine după judecata finală.

Într-un anumit sens și cel păcătos rămâne ca o bază spirituală sau personală indestructibilă. Deosebirea e numai că factorul spiritual din omul credincios, după ce și-a întărit și dezvoltat aici funcțiile în contact cu lumea spirituală, va primi în viața viitoare o împlinire neînchipuit de bogată. În cel păcătos însă, factorul spiritual va aduce cu sine o stare atrofiată, nelipsită de agitație, experiență, varietate. “Dreptul va fi supracompensat de pierderea vieții psihic-biologice, prin prisosirea vieții spirituale pe când cel păcătos nu va primi nimic”⁸. În acest sens spune și Sfântul Pavel: “Cel ce seamănă din trupul său din trupul său va secera stricăciune, iar cel ce seamănă în Duh, din Duh va secera viață veșnică” (Gal. 6,7-8). Precum viața lui Adam din plăcere s-a făcut maica morții și a stricăciunii, la fel moartea Domnului pentru Adam, se face născătoare a vieții veșnice pentru că cea din urmă nu înseamnă o omorâre a vieții și a păcatului. Hristos a smuls din fire cu totul legea nașterii din plăcere. Moartea din Adam, ca și moartea din Hristos e nu numai un eveniment final care încheie viața pământească a omului ci și o putere activă care omoară cea dintâi firea, cea de-a doua păcatul. Deci moartea e trecerea la un plus de viață nu pentru simpla eliberare a spiritului de trup, ci pentru faptul că e intrare într-o comuniune deplină cu Hristos pentru cel ce a cultivat de aici această comuniune.

Fiul lui Dumnezeu Întrupat inițiază și conduce această trecere de la moarte la viață, atât ca arhieru care a străbătut cerurile (Ev. 4,14), cât și ca Mielul lui Dumnezeu (Ioan 1,36), ca singurul fără de păcat (I Petru 2,22). Prin jertfa și Învierea Lui ceva radical s-a produs în starea și istoria umanității; a apărut puterea învierii și a vieții de care nu sunt capabile puterile

morții. Umanitatea a fost eliberată, fiind scoasă din starea de victimă în care era ținută prin păcat prin Însăși puterea Crucii. Ceea ce părea a fi de neînlăturat a fost biruit de puterea divină a lui Hristos, urmarea fiind introducerea într-un nou ciclu de existență, ciclul Împărăției lui Dumnezeu.

În mișcarea istoriei apare o altă mișcare, aceea a Împărăției viitoare. Întruparea și învierea nu au numai o rezonanță de memorial, de amintire a evenimentelor, ci și o rezonanță de anunțare a viitorului, de pregătire a ceea ce va veni. Odată cu aceste momente viața este orientată spre împărăție, care, într-o formă deja anticipată este în mijlocul nostru. Misterul vieții viitoare este misterul restituirii eshatologice a umanității și creației de către Hristos cel Înviat, Marele Împărat al veacurilor. Această restituire nu este rezultatul unei <<întoarceri eterne>> teză susținută de religiile naturale, care propun o ordine ciclică a timpului. Eshatologia intră în ordinea lineară a iconomiei divine care este mișcată de Duhul lui Dumnezeu. După cum afirmă Sfântul Simion Noul Teolog: “Este cu neputință ca murind cineva să învie fără ajutorul Celui ce S-a Înviat pe Sine din morți”⁹. Restituirea eshatologică cere deci un act de comuniune în bine cu Persoanele Treimii, act care desăvârșește realitățile și trăirile vieții pământești, dublat de acțiunea divină asupra noastră care transcende puterea de înțelegere omenească. Dumnezeu ne oferă libertatea de a tinde sau nu spre El. Tatăl Ceresc coboară spre noi pentru ca omul să perceapă și să simtă mai aproape dumnezeirea fără a ajunge vreodată la identificarea cu plenitudinea chiar de acum.. Fericirea cea mai mare a omului este așadar în viața de după moarte și anume urcușul și elanul continuu spre ținta spre care o urmărește încă din vremea aceasta pentru a primi așa cum trebuie evenimentele legate de “*eshaton*”.

III.2. Prezentare sumară a principalelor momente eshatologice

Tot ce istoria a cuprins până în ziua de astăzi a rămas întipărit fie în cărți, fie în tradiție făcându-se posibilă transmiterea și comunicarea tuturor faptelor și evenimentelor peste ani și ani. Ceea ce nu s-a întâmplat încă, dar despre care lumea are idei prin citirea Sfintei Scripturi, este momentul sfârșitului “istoriei”, al timpului, al curgerii sale de neoprit, până atunci când trupul Dumnezeului nostru Iisus Hristos se va întregi cu toate măduarele dornice să tindă spre dumnezeire. Dumnezeu în atotștiința Sa cunoaște când se va întâmpla aceasta, însă lasă omului libertatea de a se pregăti sau nu pentru viața viitoare. Aceasta este Împărăția cea Cerească atât de mult așteptată de creștini, la fel de mult negată de păgâni, dar a cărei realitate nu poate fi ignorată. Este foarte adevărat ca ceea ce se întâmplă în zilele noastre, în întreaga

omenire, prin accentuarea părții materiale, egoism, indiferență, prin dorința de a poseda totul, poate crea o atitudine de reticență față de ceva care nu este încă și mai mult este contrar prin trăirea vieții actuale. Cu toate acestea învățătura despre eshatologie nu poate fi ignorată chiar dacă marile confesiuni creștine lasă să se vadă că sunt unele neconcordanțe la nivelul ei.

Din cele cuprinse în Sfânta Scriptură și în Tradiție, doctrina ortodoxă cuprinde următoarele momente alcătuitoare ale eshatologiei:

- judecata particulară – starea sufletului după moarte;
- sfârșitul chipului actual al lumii – a doua Venire;
- judecata universală;
- viața de veci.

a) **Judecata particulară**

Toate cele trei mari confesiuni creștine învață, în general, că fiecare suflet, supraviețuind după moarte, suportă îndată după ea, o judecată aparte în urma căreia este trimis la fericire sau la chinuri. Este un fel de recapitulare conștientă a întregii vieți, prin care fiecare își dă seama singur sub atenta prezență a Domnului. Acestei învățături i se opune teoria despre o evoluție fără sfârșit a sufletului după moarte care duce la doctrina metempsihozei sau reîncarnări și teoria universalismului, conform căreia toate sufletele vor ajunge la fericire. Nu mi-am propus să tratez aceste erori, care astăzi, din nefericire, cuprind tot mai mulți adepți, ci doar să merg pe firul de credință ortodoxă, amintind doar de câteva greșeli apărute pe lângă învățătura creștină.

Despre judecata particulară trebuie să precizăm, că nu este un eveniment de condamnare și excludere absolută. Este momentul de a discerne în toată libertatea conștiinței ceea ce este constructiv pozitiv, de ceea ce este distructiv, negativ în viața necredinciosului. De aceea și efectul ei nu este la fel pentru toți. Fiecare poartă sarcina sa, deci are o responsabilitate personală, singulară. Ceea ce fiecare a agonisit în această viață, fie bine, fie rău, se manifestă imediat pentru că suntem marcați de faptele noastre pentru eternitate. Cei care nu vor putea ieși din iad până la judecata universală nu vor mai putea ieși în veci din iad. Taina faptului că unii vor putea fi scoși din prăpastia pierzării, până la cea din urmă judecată și că alții nu vor ieși în veci din ea, este o taină a libertății omului și a putinței de învârtoșare a lui, într-o libertate negativă, imposibil de împărtășit și nu o putem pătrunde noi. Numai Dumnezeu poate pătrunde și cunoaște această taină și noi nu avem ce face decât să credem ceea ce ne-a spus El prin Relevație, rămânând să aflăm numai la judecata din urmă care anume dintre

oameni vor fi trimiși în iadul veșnic¹⁰. În această stare lipsa de comuniune, singurătatea în care ești ținut de fețele dușmănoase și urâte ale celorlalți va fi concretizarea păcatelor săvârșite pe pământ, păcate care au îndepărtat iubirea și puterea ei de manifestare. Și cel ce nu a știut să ofere dragoste și comuniune de la începutul existenței sale generale este de crezut că o va face în viața iubitoare. “Dumnezeu nu i se poate face evident ca o persoană iubitoare celui ce nu vrea să-L primească în această calitate. Numai celui ce-L dorește pentru iubirea Lui, I se arată ca iubire. De aceea Sfântul Isaac Sirul a spus că iadul este o pedeapsă a iubirii”¹¹.

Dumnezeu își manifestă iubirea oferind eternă existență celor din iad ... Cei din iad sunt în felul lor și o mărturie a unei valori ce le-o acordă Dumnezeu care-i ține, oarecum, și pe ei într-o anumită legătură cu Sine, ca să nu mai chinuie, pentru că astfel ar călca libertatea omului. Această libertate se manifestă și după moarte putând fi influențată sau nu de starea fiecăruia, în funcție de mișcarea spre bine sau spre rău. Sfântul Maxim afirmă categoric o activitate a sufletului socotim că fără ea sufletul nu ar mai exista¹².

La judecata particulară se va prezenta doar sufletul a cărei existență este eternă, echivalând chiar și în iad cu o viață spirituală. Fără suflet nu ar mai fi nimic care să dureze. Totul este într-o continuă facere și desfacere. Autorul acestei judecăți este Hristos, Judecătorul Suprem; nu în sensul că ar rosti niște sentințe arbitrare, ci în sensul că El revarsă viața și fericirea comuniunii depline peste cei ce au viețuit după pilda Lui și s-au asemănat cu El. Cei ce nu L-au urmat vor rămâne într-o lipsă definitivă de bucuria acestei comunități cu El. Pentru cei dintâi, judecata lui Hristos înseamnă arătarea Lui cea mai evidentă în relația cu ei, împreună cu toate darurile iubirii Lui; pentru cei din urmă – încetarea oricărei încercări a Lui de a se mai apropia de ei, nu pentru că n-ar mai voi El, ci datorită învârtoșării în patimi care au la bază negarea Lui și neascultarea.

Criteriul după care se va definitiva soarta veșnică va fi efortul sau lipsa efortului nostru de a ne apropia de El. Hristos, Însuși, este acest criteriu, e norma judecății și Acela care aplică această normă. De aceea și toată judecata s-a dat Lui. “Scopul judecății particulare este de a restaura ierarhia sufletelor, având ca bază iubirea, o valoare divină comună tuturor. Această iubire trebuie manifestată față de toți, deoarece toți au o umanitate comună prin chipul lui Dumnezeu care-L poartă orice ființă umană”¹³. Această acțiune reciprocă dintre Dumnezeu Fiul și om este o pârgie importantă în susținerea înaintării umanității spre desăvârșirea ei în interiorul absolutului dumnezeiesc. Fără de ea generațiile de oameni sunt destinate să se prăbușească succesiv în neant sau să evolueze cu căderi și ridicări în planul relativului care va sfârși prin a se descoperi că nu e departe de iad. În afară de judecata lui

Hristos nu e decât iadul; judecata Lui dă ocazia celor ce o admit să scape de iad. “Sau există Hristos și o judecată a Lui, și atunci scapă de neființă sau de iad cei ce cred în El, sau nu există și atunci tot ce e persoană e condamnat pieirii sau iadului etern”¹⁴. La judecata particulară vor fi de față martori, acuzatori și apărători. Cel dintâi martor este *conștiința* care stă atunci cel mai mult față în față cu omul.

Toate vor ieși la suprafața conștiinței și se vor face evidente în acel moment critic de trecere din viața aceasta încât se va recunoaște deplin cine se va face sau nu vrednic de comuniune. “Vai, vai conștiința mă va da de gol și Scriptura va striga și mă va învăța...”¹⁵. *Demonii* sunt acuzatorii care exagerează peste măsură greșelile făcute de cel decedat. *Îngerii lunii* apar și ei atunci, să ia apărarea celor ce nu au fost ostili comuniunii. Cei care participă la definitivarea sorții unui suflet sunt și sfinții în frunte cu Maica Domnului. Atitudinea față de dumnezeire a celui ce s-a săvârșit din această viață va avea răspuns abia după moarte când va primi – nu definitiv – să locuiască în iad sau în rai. Locuința veșnică va fi stabilită la judecata cea de obște întrucât mișcarea sufletului nu se oprește după despărțirea de trup și în funcție de ea va primi locul ce-l merită. Este deci evident că procesul de judecată a omului în integritatea sa corporală: trup, suflet începe încă de acum pentru ca apoi să fie desăvârșit prin decizia finală la a doua venire a lui Iisus Hristos odată cu învierea trupurilor. “Adevărat, adevărat zic vouă: Cel ce ascultă cuvântul și crede în Cel ce M-a trimis are viață veșnică și la judecată nu va veni ci s-a mutat din moarte la viață” (Ioan 5,24).

Sfânta Scriptură și Sfinții Părinți vorbind despre viața viitoare, despre cea fericită și cea chinuită nu precizează totdeauna dacă au în vedere ceea ce urmează imediat după moarte sau despre cea de după judecata din urmă. Totuși Sfânta Scriptură și lucrările duhovnicești răsăritene vorbesc despre o viață fericită și de una chinuită care încep imediat după moarte pe baza unei judecăți și de cea fericită sau de cea chinuită care urmează după judecata finală. Va fi o deosebire de grad între fericirea de după judecata particulară când nu ne vom întâlni cu toți oamenii care au trăit pe pământ cu credința în Hristos și cea de după judecata universală când ne vom întâlni cu toți. În ce privește nefericirea de după judecata particulară, ea este descrisă de unii teologi ortodocși aproape numai ca o anticipare a chinurilor cu mult mai mari de după judecata din urmă. Un element care face mai mică fericirea dreptilor de după judecata particulară decât cea de după judecata universală este că ei vor primi fericirea la judecata universală împreună cu toți cei ce vor crede. Al doilea element care după învățătura ortodoxă deosebește starea sufletelor după judecata particulară de cealaltă este că atât fericire cât și chinurile vor fi purtate de cea din urmă nu numai de suflete ci și de trupurile înviate. Se evidențiază așadar și importanța persoanei ca întreg nefăcând distincția între stările de după

cele două judecăți și “completează” învățătura eshatologică cu problema existenței unui purgatoriu între rai și iad – acel foc material purificator pentru cei cu pedepse temporale de după pocăință și spovedanie (catolici).

Ceea ce trebuie să precizăm legat de învățătura ortodoxă este faptul că sufletele care la cea dintâi judecată au fost găsite capabile de comuniunea cu Dumnezeu nu rămân într-o stare imobilă, individuală ci în comuniune cu Sfânta Treime, comuniune care deși statornică vrea să fie mereu mai adâncă. De aceea are și o mișcare în ea spre o treaptă mai adâncă și anume o mișcare stabilă sau stabilitate imobilă. “η ἀεκινήτος στασις” cum spun Sfântul Grigore de Nyssa și Sfântul Maxim¹⁶. Un mare salt în această mișcare se va realiza la obșteasca judecată. Este deci exclusă nemișcarea sau imobilitatea după moarte chiar dacă oamenii au fost mereu în comuniune cu Hristos. Și dacă această comuniune este perpetuă, ea poate fi de ajutor și celor de pe pământ pentru a îndepărta orice greutate ce stau în calea lor spre mântuire. Îndrăznind la Dumnezeu pentru cei de pe pământ, sfinții cinstesc pe Hristos tocmai prin viața și trăinicia comuniunii lor, deoarece tocmai prin oameni se arată sfințenia și slava lui Dumnezeu. Și dacă cei ce au întreținut comuniunea cu Hristos, încă din această viață se bucură de starea prezentată anterior atunci cei aflați în iad vor fi dominați de singurătatea în comun cu posibilitatea de a se face părtași comuniunii în funcție de starea lor dinainte de moarte și de cea de după moarte când pot fi ajutați de rugăciunile celor de pe pământ și ale sfinților. Totul a depins și depinde și atunci în viața de apoi de libertatea fiecăruia de a alege.

b) Chipul actual lumii în așteptarea gloriei

Să crezi în Hristos numai pentru lumea și viața aceasta nu are sens eshatologic, este o credință calculată “o rușine în fața păgânilor”¹⁷. “Dacă nădăjduim în Hristos numai în viața aceasta suntem de plâns decât toți oamenii” (I Cor. 15,19). Fiul lui Dumnezeu Întrupat a venit în lume nu numai pentru cei de atunci, nu numai pentru a transforma și a ridica sufletele oamenilor din prăpastia păcatelor doar pentru o perioadă de timp, ci pentru veșnicie. Și dacă a luat natura umană și a îndumnezeit-o prin unirea cu firea divină, aceasta a făcut-o pentru a da posibilitatea întregii naturi umane să aibă posibilitatea de a tinde și a încerca să atingă dumnezeirea. El a plinit credința, a răspuns nădejzii, a săvârșit răscumpărarea din dragoste pentru ca “lumea viața să aibă și încă din belșug” (Ioan. X,10) și “ca tot cel crede să nu piară ci să aibă viață veșnică” (Ioan III, 15-16). De aceea viața noastră își găsește un sens numai dacă trece prin moarte la plenitudinea unei vieți eterne. Exemplul desăvârșit ni l-a dat Răscumpărătorul tuturor care prin El Însuși este începutul și Profetul sfârșitului vieții actuale

a lumii și al ridicării ei în plenitudinea vieții în Dumnezeu.

Creștinismul susține, așadar, ca actualul chip al lumii va avea un sfârșit. Nimeni nu poate ști și nici nu poate prezice când va fi acesta, deoarece viața viitoare nu este o continuitate în sens cronologic a timpului istoric și mai mult, “de ziua și ceasul acela nimeni nu știe, nici îngerii, nici Fiul, ci numai Tatăl” (Mt. 24,36). Desăvârșirea lumii prin însăși sfârșitul ei ține de Eshatologia universală și va mai fi însoțită de Parusie și învierea trupurilor. Acestea trei se vor petrece simultan și vor aduce cu ele și prefacerea cosmosului. Și vii și morții așteaptă sfârșitul pentru că atunci va urma și judecata finală. Cei morți de demult vor fi judecați din nou în lumina contribuției lor la planul lui Dumnezeu cu lumea și cu viața omenească care va avea atunci rezultatul final. Toți își vor cunoaște faptele și gândurile și nu într-un mod separat ci se vor da la iveală faptele tuturor, ceea ce va face ca fiecare om să fie primul lui judecător. Istoria întreagă va fi din nou în fața tuturor cu cele petrecute în plan vizibil și invizibil. Trecutul se va arăta ca veșnic viu și va contribui la ultima apreciere valabilă pentru eternitate. Nimic din totalitatea vieții omenești de pe pământ nu va rămâne acoperit, neapreciat sau neosândit. Abia atunci se va descoperi sensul istoriei omenești, când “toate se vor supune Lui și Fiul se va supune Celui ce I-a supus Lui toate ca să fie Dumnezeu totul în toți” (II, Cor. 15,28).

Hristos personal este supus de pe acum Tatălui, dar în El au să se adune și toți cei ce vor decide să se recapituleze în El, toți cei ce vor să desăvârșească omenitatea lor. Aceștia sunt mădulele alcătuitoare ale trupului Mântuitorului care se străduiește prin participarea și solidaritatea Sa cu viața pământească să ne încadreze în El pe toți. El își actualizează jertfa până la sfârșitul lumii. Întreaga viață omenească pe pământ în străduința ei spre Dumnezeu e un drum al Crucii, un urcuș spre Golgota și o răstignire cu Hristos. Istoria va fi judecată ca un întreg întrucât cei ce constituie trupul unic al lui Hristos prin credință apar în cursul întregii ei desfășurări. Toți așteaptă sfârșitul lumii, și sfinții și credincioșii de pe pământ, ca o participare a fiecăruia și o întindere spre punctul în care se vor uni deplin cu Domnul odihnindu-se și desăvârșindu-se în El. Mesia nu este așteptat în sensul înțeles de iudei în Vechiul Testament. Promisiunea implică și o misiune, o activitate și o mișcare continuă, nu spre ceea ce este lumesc, spre un Împărat lumesc, ci spre ceea ce este spirit și veșnic. “Nu există un mesianism creștin, dar există o eshatologie creștină”¹⁸.

Creștinii și-au împropiat o așteptare și o speranță a deplinei manifestări a lui Hristos și a slavei adevărului și iubirii în lume. Profesorul Jürgen Moltmann sublinia în acest sens că eshatologia este învățătura despre speranța creștină care cuprinde într-un tot atât lucrul sperat, cât și impulsul care pune în mișcare speranța deci lucrarea orientată înainte spre viitor ca o

realitate istorică pleneră. Creștinismul este și trebuie să predice nădejdea, speranța pentru ca astfel să însemne o lucrare transformatoare a prezentului pe care nu trebuie să-l ignore. Ceea ce trăim astăzi, felul cum ne desfășurăm și așteptăm cu încredere viața viitoare va constitui tocmai răspunsul după evenimentele ce însoțesc sfârșitul chipului actual al lumii acesteia. Omul primește oarecum răsplata pentru viața care o duce încă de pe acum, însă nu în mod desăvârșit plenar ci numai în virtutea credinței și nădejzii în Hristos. Învățătura ortodoxă despre un sfârșit al lumii își are o confirmare în tendința spre un sfârșit și o desăvârșire manifestată chiar în viața istorică a lumii. Azi teologia protestantă descoperă și prin unii din reprezentanții săi un aspect pozitiv, dinamic, în mișcarea istoriei, problemă pe care o voi dezvolta însă în următorul capitol. Ceea ce este de reținut este faptul că eshatologia nu trebuie confundată cu sfârșitul lumii sau limitată la descrierea evenimentelor care însoțesc venirea spre slavă a lui Hristos; ea se referă la o nouă ordine de existență, la o stare ultimă de transfigurare dincolo de istorie. Conform Sfintei Scripturi, deși nu se va putea prevedea cu siguranță momentul sfârșitului lumii, totuși vor fi unele semne care pot să indice cu o oarecare probabilitate apropierea sfârșitului. “Ziua Domnului va veni ca un fur; atunci cerurile vor pieri cu vuet mare, stihurile arzând se vor desface și pământurile și lucrurile de pe el vor arde cu totul”. Semnele prezentate de Sfânta Scriptură par să fie foarte caracteristice. Ele sunt:

- predicarea Evangheliei la toate popoarele (Mt. 24,14);
- convertirea poporului iudeu la creștinism (Rom. 11,25);
- înmulțirea fărâdelegilor și răcirea dragostei între oameni (Mt. 24,10), căderea multora de la credință datorită prorocilor mincinoși (Mt. 24,4), înmulțirea războaielor (Mt. 24,67), mari catastrofe (Mt. 24,7);
- venirea lui Enoh și Ilie (Apoc. 19,1);
- venirea lui Antihrist (I Ioan 21,18);
- arătarea pe cer a semnelui Fiului Omului – crucea (Mt. 24,30).

Istoria va putea ajunge obiectiv de multe ori aproape de sfârșit, dar oamenii nu pot să cunoască aceasta sau unii o vor considera aproape de sfârșit fără să fie așa. Istoria însă nu va ajunge la sfârșit prin ea însăși ci prin voia lui Dumnezeu care îi va pune capăt când va vrea – când continuarea ei nu ar mai avea nici un rost. Sfântul Maxim și Sfântul Simeon Noul Teolog văd motivul sfârșitului într-un plan intern al lui Dumnezeu care privește mai întâi și împlinirea lumii de sus, adică strângerea mădularelor în jurul corpului lui Hristos¹⁹. Atunci va fi sfârșitul când lumea se va completa ca o spiritualitate unitară și armonică.

c) **A doua venire a Fiului Omului**

Lumea ce va să vină, începe cu parusia, adică a doua venire a lui Hristos în slavă pe norii cerului ca să completeze istoria mântuirii cu ultimele evenimente. Ea va fi însoțită după cum am mai amintit, de înnoirea lumii, prefacerea ei rapidă și de învierea morților. Lumina sosirii Fiului lui Dumnezeu va transforma deodată întreaga materie cu iuțea unui fulger. Aceasta este Ziua Domnului. Desfacerea chipului actual al lumii va fi în același timp apariția ei într-un chip nou, efect care nu e propriu focului material.

“Arderea aceasta fulgerătoare are ca scop curățirea lumii de răutate și punerea ei într-o stare de transparență spirituală”²⁰. Nu poate fi altceva decât efectul luminii trupului înviat al focului spiritual al acestuia. În chipul înviat al lumii va domni “mișcarea stabilă” a unei uniri tot mai mari în trupul lui Hristos care se va coborî așa cum S-a și înălțat și anume întreg – trup și suflet – și va umple lumea întreagă de viața Sa dumnezeiască. Atunci ea va fi scăldată în spiritualitate încât materia se va vedea prin spirit. Va deveni imaterială, spirituală, suprasensibilă. Aceasta va fi Ziua Luminii Neînserate, a bucuriei eterne inaccesibilă păcătoșilor pentru că nu va mai incita la patimă. Va fi atunci un întreg conținut sufletesc. Toate trupurile vor învia, unele însă spre fericire, altele spre suferință – în virtutea naturii veșnice pe care o are fiecare om prin Învierea lui Hristos. Fiecare din ele își va păstra identitatea, dar va lepăda unele funcții actuale tocmai datorită spiritualității lor. Vor deveni ca înainte de căderea în păcat care a făcut materia trupului impenetrabilă. Acestea vor fi urmările imediate ale parusiei.

d) Judecata universală

“Judecata ultimă este confruntarea istoriei și omului cu dreptatea lui Dumnezeu la sfârșitul veacului când întreaga lume va fi adusă sub autoritatea supremă a lui Dumnezeu”²¹. Nu poate fi despărțită de evenimentele ce o preced fiind în strânsă legătură cu acestea. Toți se vor prezenta împreună înaintea Tatălui Ceresc pentru a li se face dreptate. Sfântul Chiril al Alexandriei, în Omilia 14, vede judecata în faptul că cei ce s-au format după chipul lui Hristos vor trece prin înviere la comuniunea deplină cu El, iar ceilalți în “veșnicul exil”. Primii se vor împărtăși de lumină veșnică privind mereu fața Fiului Omului, iar ceilalți de întunericul ivit din întoarcerea feței lui Hristos de la ei, având în față doar privirea diavolului. Știute fiind urmările păcatelor și fărâdelegilor din această viață, fiecare trebuie să se pregătească cum se cuvine pentru a primi venirea întru slavă a lui Iisus. Totul depinde de libertatea omului în alegerea fie a veacului acesta, fie a celui ce va veni. “Una din două; sau ne temem de mânia care va să vină (Mt. 3,7) sau să iubim harul de acum”²². “Veacul de acum și veacul viitor sunt

doi adversari; nu putem fi prieteni cu cele două veacuri”²³.

Mânia ce va veni, de care vorbește evanghelistul Matei, nu trebuie înțeleasă decât prin descoperirea realității, a adevărului și dreptății din sufletul fiecăruia. Iar dacă acestea vor lipsi va veni dezaprobarea și îndepărtarea din partea celor ce au fost mereu în comuniune. Nu va fi o “mânie” pur omenească care poată să țină și o zi ci una eternă. Totul va fi dominat la judecata universală de autoritatea copleșitoare ce iradiază din fața judecătorului nu prin legi sau sentințe cunoscute nouă astăzi ci prin însăși puterea luminii căreia îi vor face față toți cei ce au fost deprinși cu ea încă de pe pământ care au păstrat comuniunea cu semenii și prin ei cu Răscumpărătorul lumii. Cei răi nu vor vedea nimic tocmai pentru ca materialitatea accentuată prin păcate nu va face față puternicei iluminării spirituale. Criteriul judecății va fi însăși practicarea sau nepracticarea iubirii care duce la realizarea sau nerealizarea chipului lui Dumnezeu în om, la devenirea unui creștin adevărat. Diferitele trepte statornice ale iubirii sunt virtuțile. “Virtutea creștină e acel buchet de lupte, fapte, gânduri și atitudini care anticipează împărăția cerurilor pe pământ. Armele principale ale virtuții sunt cunoașterea lui Dumnezeu, munca cinstită, cugetul drept, răbdarea și castitatea care luptă din greu cu simțurile omului și cu Satan. Ea nu reprezintă o lucrare sau o atitudine contra naturii ci o încordare maximă de depășire a acesteia”²⁴. Viața pe pământ în spiritul firii prezentat anterior garantează mișcarea spre dumnezeire în viața viitoare după judecata obștească, când se vor demasca toate faptele bune și rele și toate gândurile oamenilor vor fi cunoscute de către toți. Ceea ce este acum negativ, mai târziu va fi descoperit și îndreptat prin însăși atitudinea care se va lua față de orice gest care a mascat sau nu viața aproapelui. Judecata din urmă va fi o revelare supremă a planului divin în istorie, a contribuției oamenilor la realizarea sau împiedicarea lui. Planul înțelepciunii divine se va descoperi deodată înaintea tuturor oamenilor și a îngerilor arătându-se astfel că omul a avut o responsabilitate pentru desfășurarea creației nu numai din timpul său ci și de după el.

Tot ce este legat de această judecată se va desfășura în prezența întregii creații. Cei păcătoși vor fi descoperiți în starea lor rușinoasă, iar dreptii vor lua recunoștința ce li se cuvine. Nu trebuie înțeleasă ca o zi a răzburării ci a răsplătirii. Sufletele celor buni sunt în mâna lui Dumnezeu și chinul nu se va atinge de ele. Chiar dacă, în fața oamenilor ei au îndurat suferințe, nădejdea lor este plină de nemurire. Și fiind pedepsiți cu puțin mare răsplată vor primi. Cei credincioși vor petrece cu El în iubire, căci harul și îndurarea sunt par tea aleșilor Lui; cei nelegiuți însă, nepedepsiți vor fi după cugetul lor viclean. Va fi un adevărat act de dreptate pentru cei ce au luptat pentru împlinirea voinței lui Dumnezeu pe pământ urmând ceea ce Hristos a început prin întruparea și activitatea Sa. Se va stabili o nouă relație între

Împăratul slavei și întreaga zidire, relație care va fi desăvârșită. Judecata va fi o eliberare totală din robia “stăpânitorului acestei lumi”.

“La urmă va veni sfârșitul când Domnul va preda Împărăția lui Dumnezeu-Tatăl, după ce va fi nimicite orice domnie, orice stăpânire și orice putere” (Cor. 15,24). Satana va fi înfrânt și aruncat din cer pentru că “a fost ucigător de oameni și nu a stat întru adevăr”(Ioan 8,44). Speranța finală vine din această încredere că nimeni nu va mai putea smulge din mâna lui Dumnezeu pe prietenii Săi. “Și Eu le dau viață veșnică și nu vor pieri în veac, iar din Mâna mea nimeni nu-i va răpi. Tatăl Meu Care Mi-a dat, este mai mare decât toți și nimeni nu poate să-i răpească din mâna Tatălui Meu” (Ioan 10,28-29).

e) Viata de veci

Suprema apropiere a lui Dumnezeu de oameni, suprema descoperire a lui Dumnezeu în Iisus Hristos se arată în starea la care suntem noi ridicați prin judecată. Această stare poartă diferite nume dintre care cel de Împărăție este cel mai des folosit. “Împărăția lui Dumnezeu nu va veni în chip văzut. Și nici nu vor zice: Iat-o aici sau acolo. Căci iată împărăția lui Dumnezeu este înlăuntrul nostru” (Lc. 17,21). Noul Testament accentuează pregătirea acestei stări încă din viața pământească, ca o transformare în dragostea și comuniunea cu Hristos. Sfântul Grigorie de Nyssa vorbește în “Viața lui Moise” despre *epectază* potrivit căreia sufletul este într-o continuă mișcare ascendentă spre treptele superioare ale plenitudinii harului. Urcușul acesta este elanul către divinitate care presupune o continuă eliberare de patimi; o creștere spirituală spre vârsta lui Hristos (Ef. 4,13)²⁵. Aceasta mișcare continuă se explică prin faptul că ființa dumnezeiască este inaccesibilă, transcendentă, stimulând mereu întinderea către Tatăl Ceresc pe care în ființa nu-L va putea cuprinde niciodată pentru că “orice creatură nu poate fi infinită în act ci doar în devenire”²⁶. Dacă în viața pământească acest elan este împiedicat de necesitățile trupești, de necunoașterea directă a realităților cerești, Ziua a VIII-a sau Duminica fără Sfârșit va reda întreaga libertate de manifestare a mișcării prin înlăturarea divizării între trup și suflet, prin unificarea trecutului și viitorului în eterna prezență a lui Dumnezeu, prin identitatea dintre conștiință și iubire.

A-L simți și a-L cunoaște pe Creator vor fi unul și același lucru. Se va pregăti pentru toți un cer nou și un pământ nou. Timpul istoric nefiind altceva decât timpul destinat veacului eshatologic, împărăției veșnice. Există nu numai trecere eshatologică a acestei lumi spre viață veșnică ci și o venire istorică a împărăției în sensul că ea este trăită chiar de aici și de acum (Luca 17,21). Deoarece Biserica primește ca arvună prezența Duhului Sfânt, împărăția este

deja printre noi, “eshaton”-ul este deja accesibil lumii. Ceea ce așteptăm de fapt este deja prezent, dar trebuie să lucrăm ca să devină veșnicie. Speranța este în lumea aceasta și în ceea ce va urma după moarte. Întreg cosmosul, întreaga creație așteaptă Ziua Luminii Neapuse, unde speranța și credința de acum vor deveni certitudine tocmai datorită mișcării noastre spre Dumnezeu și a lui Dumnezeu spre noi – după cum spunea Sfântul Maxim în “Ambigua” – întrucât nimic nu se poate face fără darul nesfârșit al conlucrării intratrinitare. Prin această conlucrare interpersonală a venit totul la ființa. Așa va veni și veacul al VIII-lea și cel din urmă – primele șapte de la facerea cerului și pământului până la învierea și viața obștească – în care pentru cei păcătoși va fi o noapte adâncă, iar pentru cei dreți o zi nesfârșită când soarele dreptății va străluci luminos peste ei²⁷.

Natura înconjurătoare va reveni la forma inițială curățindu-se de toată răutatea și mizeria la care a supus-o omul. Se va vedea cu adevărat efectul lucrării continue a Sfântului Duh în creație prin energiile divine necreate. Restaurarea cosmosului este în strânsă legătură cu restaurarea celui ce l-a supus – omul – care a fost menit de Dumnezeu să fie inel de legătură între cer și pământ și să se înalțe cu întreaga creație spre Dumnezeu, spre a se împărtăși de nemurirea Lui. Fiul este izvor al rațiunilor sau energiilor necreate și în calitatea Sa de Rațiune Supremă a creat universul, prin conlucrarea din Sfânta Treime L-a, menținut în existență și L-a călăuzit spre scopul voit de Tatăl Ceresc să devină (Apoc. 21,1) cer nou și pământ nou, întrucât “chipul lumii acesteia va trece” (I Cor. 7,31).

Tocmai aceste raze ale Soarelui cel Prealuminat trimise pe pământ ca să umple și să transforme sufletele credincioșilor vin să scoată în evidență legătura dinamică între logos și creație “constituind în același timp ordinea interioară a întregului cosmos – panarmonios Kosmon Sintaxis – cum spunea Sfântul Atanasie”²⁸. Cerul și pământul sunt angajate așadar împreună la realizarea noului chip al luminii: “Îmbrăcați-vă cu toate armele lui Dumnezeu ca să puteți sta împotriva uneltirii diavolului. Căci lupta noastră nu este împotriva trupului și sângelui ci împotriva stăpânilor și începătorilor, a stăpânitorilor veacului acestuia, împotriva duhurilor răutății care sunt în văzduhuri” (Efes 6,11-17). “Transfigurarea eshatologică a materiei nu e cu puțință să se realizeze magic sau mecanic, prin simpla acțiune a unei puteri exterioare, ci numai din interior fiindcă Dumnezeu prin lumina sau energia Sa necreată acționează asupra cosmosului prin raționalitatea sau ordinea interioară a acestuia”²⁹. Nimic nu se întâmplă fără libertatea de a alege a omului. Tocmai aceasta a dus din păcate la degradarea interioară și exterioară. Dar de ce să nu evidențiem oare și partea pozitivă a lucrurilor, în sensul că aceeași libertate a ridicat și duce pe drumul desăvârșirii mădulare ale trupului lui Hristos, odinioară aflate în durere. Ceea ce este mai grav este că universul întreg suferă de pe

urma acestei putințe de a alege rău înțeleasă. Și aceasta pentru că “stăpânul” său, omul, care are menirea să-l ridice către Dumnezeu, în dorința de a-și satisface poftele trupești face din el un cosmos autonom din care intervenția Tatălui Ceresc – Adevăratul Stăpân și Creator – este cu totul îndepărtată.

Momentele eshatologice, în care viața de veci este ultima etapă, vor duce întru totul la o transfigurare totală a oamenilor și a ceea ce-i lega foarte mult – natura înconjurătoare. Nu se poate vorbi de îndreptare, de mântuire fără a cuprinde în mediul de trăire a creaturii, a ființei umane în toate actele și transformările sale. Și aceasta se pregătește de acum. “Astăzi” ca zi a mântuirii este obiectul unei experiențe efective pentru credincioși fie în mod personal pentru fiecare din ei, fie în mod comunitar în Biserică. Conștientizarea fiecăruia și credința în existența Creatorului și Mântuitorului în aceeași ființă întăresc speranța care devine încă “din fașă” răspunsul pe care-l vom primi după judecata universală și se va concretiza în viața veșnică.

Este de fapt acel rezultat al mișcării dintre început și sfârșit, dintre origine și țintă care-și găsesc numitorul comun în Dumnezeu Cel Întreit în Persoane: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. Opera de mântuire nu constă deci pentru creștini doar în anunțarea Cuvântului lui Dumnezeu în lume prin Evanghelie³⁰. Improprierea Cuvântului și trăirea Lui ar trebui să fie menirea urmărită de fiecare creștin în activitatea sa dintre trecut și viitor, întrucât Ființa Supremă trebuie căutată în viitor. Trebuie să tindem spre Ea pentru a primi ceea ce așteptăm încă de la crearea noastră – comuniune eternă prin comunitatea iubirii. Această orientare futuristă și eshatologică a credinței o întâlnim după cum am văzut în capitolul anterior și la teologul protestant Jürgen Moltmann, după ce a fost accentuată de Sfântul Maxim Mărturisitorul în multe din lucrările sale.

III. 3. Dumnezeu origine și țintă acum și în viața viitoare

Acest subcapitol se vrea o prezentare a gândirii a Sfântului Maxim pentru a evidenția și mai mult ceea ce J. Moltmann, contemporan nouă, vrea să exprime prin lucrarea “Teologia Speranței” cunoscută în Occident și mai puțin prezentată nouă.

Omul este singura ființă de pe pământ care trăiește în cele trei aspecte ale timpului: în trecut, în prezent și în viitor; primele două pregătind și determinând pe cel din urmă. Astfel, el poate fi considerat drept ființa care năzuiește și este orientată spre un viitor mai apropiat sau mai îndepărtat în vederea atingerii unor idealuri. Acestea nu se confundă însă cu nădejdea dar

ni-l arată pe om drept ființă care speră. Nădejdea ca virtute creștină are fundamentul astfel nu numai în Dumnezeu ci și în firea omenească. În privința creștinului această năzuință devine virtute atunci când motivația psihologică este însoțită și întregită de promisiunea lui Dumnezeu. El se pregătește pentru un viitor promis și pregătit de Tatăl Ceresc orânduindu-și și potrivindu-și în acest sens propria ființă.

Numai viața plină de jertfă a Mântuitorului pentru eliberarea noastră din cercul păcatelor ne îmbărbătează să-L urmăm și să credem în promisiunile Sale. Așa viitorul nostru devine unul deschis oricărui rezultat în funcție de răspunsul nostru la dragostea jertfelnică a Fiului lui Dumnezeu. Nădejdea este deci virtutea prin care crezând în făgăduințele divine urmăm voia Tatălui spre a ajunge la fericirea veșnică prin propriile forțe dublate de harul dumnezeiesc. Ea implică întreaga personalitate în drumul spre Împărăția veșnică din care nu poate lipsi Iisus Hristos întrucât “El este nădejdea noastră” (I, Tim. 1,1). Nu se poate desăvârșire fără Desăvârșitor, veșnicie fără Cel care e pretutindeni în eternitatea Sa, bucurie veșnică fără Cel care e Însăși Bucuria tuturor, e Lumina care strălucește în viață pe cei care o urmează. Cei ce pătimesc cu El în veacul acesta, la fel vor fi slăviți cu El în veacul viitor.

“Îndumnezeirea este astfel concentrarea și sfârșitul tuturor celor din timp și din veac, este unirea nedespărțită a începutului adevărat și propriu cu sfârșitul adevărat și propriu în cei mântuiți care cere o ieșire bună din cele naturale prin lucrarea nemijlocită și infinită a lui Dumnezeu”³¹. În veacul celălalt se va arăta prezentă și actualizată îndumnezeirea după har care îi va face pe toți întru asemănare dumnezeiască în măsura în care este fiecare capabil să o primească. Aceasta nu se poate însă fără o credință și speranță lucrătoare prin faptele iubirii care să vizeze persoana lui Hristos. Obiectul nădejzii este chiar Dumnezeu, chiar Fiul Său făcut Om. Tot ceea ce Tatăl promite împlinește în dreptatea Sa infinită. Întruparea, nașterea, minunile, moartea, învierea și înălțarea lui Hristos sunt dovezi concrete ale împlinirii făgăduințelor care au fost făcute lumii, Împăratul păcii fiind mărturia supremă a puterii lui Dumnezeu și garanția indiscutabilă a promisiunilor Sale în fața credinciosului. Și așa cum a împlinit în Fiul Său tot ce a făgăduit, așa va face și cu noi dacă vom trăi conform exigențelor învățaturii și vieții Lui.

Avem modelul desăvârșit pe care trebuie să-l urmăm și să-l atingem în final prin exemplul nostru. Dumnezeu cel Întreit în Persoane nu întârzie să se manifeste prin energiile divine necreate primite de noi prin Sfântul Duh în Biserică. Tot ceea ce mai trebuie este speranța care capătă certitudine prin credință și iubire în lucrarea faptelor bune; este aportul nostru în libertatea pe care am primit-o, de a tinde sau nu spre scopul propus și de a descoperi în același timp care este originea acestei porniri în interiorul nostru.

“Deci omul căutându-și cu stăruință ținta sa finală dă de originea sa care se află în mod natural în ținta finală”³². Aceasta este Împărăția lui Dumnezeu cea mult așteptată care este pregătită pentru întreaga făptură întrucât “Dumnezeu voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină” (I, Tim 2,4-5). Dacă avem că prioritatea aceasta, toate celelalte vor veni de la sine: “Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate se vor adăuga vouă” (Mt. 6,33). Acest text întărește cele spuse anterior. <<Împărăția>> care este originea a poruncit să se caute cu stăruință prin dreptate care este ținta finală a ei. Căci Împărăția lui Dumnezeu este înainte de orice, <<dreptate>>, mai bine zis ea este însăși dreptatea spre care tinde ca spre finalitate toată mișcarea celui ce se străduiește fiindcă dreptatea înseamnă a da în mod egal fiecăruia după vrednicie. Deci e aceeași cu Împărăția. Spre dreptate ca spre țintă finală pot merge cu ușurință cei ce tind spre Împărăția ca spre origine. Fiindcă dreptatea este Împărăția lucrată, iar Împărăția este dreptatea sprijinită prin fapte³³. Această căutare a dreptății divine este o mișcare însoțită de dorință pe care o face mintea spre ceva ce poate fi cunoscut. Este mișcarea continuă între început și sfârșit între Alfa și Omega. Prin aceasta se caracterizează viața unui creștin adevărat în lucrarea sa de a-și atinge scopul suprem: desăvârșirea.

Întreaga sa activitate posibilă prin începutul ($\alpha\rho\chi\eta$) dat de Creator găsește răspunsul în finalitate, în sensul de împlinire a sfârșitului ($\tau\epsilon\lambda\omicron\varsigma$). Între origine și țintă se află libertatea omului de a trăi cum dorește. Mijlocul ($\mu\epsilon\sigma\omicron\tau\eta\varsigma$) existenței sale este esențial pentru starea sa din timpul împlinirii întregii creații. Așteptarea activă și nu pasivă a venirii Fiului Omului în toată slava Sa este datorită fiecărui creștin care este conștient că viața aceasta reprezintă o luptă continuă pentru câștigarea celei de dincolo.

Taina care a fost arătată în timpurile din urmă este Hristos în care s-au unit cele două firi, dar a rămas neatinsă rațiunea ființială a fiecăruia fără să se producă nici o schimbare sau alterare. Așa rămâne pururea și așa ni se va arăta la judecata finală. Făcătorul a toate făcându-se prin fire ceea ce nu era, se cădea să se păstreze pe Sine neschimbat, atât ca ceea ce era după fire, cât și ca ceea ce a devenit prin fire potrivit iconomieii. Căci nu se poate cugeta la Dumnezeu vreă schimbare. Aceasta este taina cea mare și ascunsă. Aceasta este ținta fericită, sfârșitul pentru care s-au întemeiat toate. Acesta este scopul dumnezeiesc gândit mai înainte de începutul lucrurilor pe care definindu-l spunem că este ținta finală pentru care sunt toate. Spre ea s-au adus la existență “ființele lucrurilor”³⁴. Încă dinainte de veacuri a fost cugetată și rânduită unirea definitului și a indefinitului, a mărginirii și nemărginirii, a Creatorului și a creaturii, taină care s-a înfăptuit în Hristos ca Cel în care găsesc odihnă toate cele ce se mișcă. Cel ce a venit la “plinirea vremii” (Gal 4,4) va împlini toate timpurile în persoana Sa divino-

umană manifestându-se prin Parusie și judecata universală. Mișcarea creaturii spre El ca țintă, scop, sfârșitul împlinirii este astfel evidentă tocmai pentru că ține de firea celor create. Ea nu este rea în sine cum susținea origenismul. Poate ducea firea la bine și la rău, dar e rânduită să ducă la desăvârșire adică la Dumnezeu, supremul Bine. Numai astfel mișcarea duce la împlinire firea umană.

“Dumnezeu nu poate fi dus mai sus, nici mai jos, El nu poate urca dincolo de Sine, dar nu se poate nici altera. Harul cu care lucrăm mântuirea noastră care ne vine din Hristos e dovadă a unei mișcări în legătură cu noi”³⁵. După cum spunea Sfântul Grigore de Nyssa în dumnezeire se poate vorbi de o perpetuă mișcare stabilă (η αεικινητος στασις)³⁶ în sensul următor: cu cât rămâne cineva mai ferm și mai neclintit în bine cu atât străbate mai mult drumul virtuții. Căci cel nesigur și lunecos în gândurile sale nu înaintează spre înălțimea virtuții. Dumnezeirea e deci nemișcată ca una ce e plinirea tuturor. Ceea ce este desăvârșit este nemișcat în acest sens nu că nu ar acționa asupra lumii, rămânând indiferentă față de aceasta. Tot ce a primit însă existența din nimic e în mișcare fiind purtat numaidecât spre o țintă oarecare.

“Dumnezeu nu se mișcă, neavând ceva mai înalt spre care să se miște întrucât e plinătatea întregii creații. Numai ceea ce-și primește existența din nimic se află în mișcare până ajunge la binele deplin. Mișcarea se explică prin dorința de a ajunge la acel bine suprem. Când ființele raționale ajung la acel bine suprem mișcarea lor încetează pentru că dorința lor s-a satisfăcut întru totul”³⁷.

Aceasta este dorința și încercarea credincioșilor în speranța lor de a atinge ținta dorită. Nădejdea este astfel absolut necesară pentru mântuire pentru că întreține această stare prin care întreaga ființă a creștinului este orientată spre Dumnezeu. Ea sprijină sufletul pe divinitate în toate încercările vieții, fiind puterea statorniciei noastre, de aceea trebuie cultivată și ferită de primejdii prin rugăciune, meditație, cugetare la binefacerile făcute de Dumnezeu. Toate acestea implică bineînțeles o cultivare a speranței în vederea ajungerii la scopul propus. Așadar nici una din cele ce se mișcă nu se oprește întrucât n-a ajuns la prima și singura cauză din care au existență cele ce sunt. Mișcarea e printre altele activarea dorinței spre bine, spre desăvârșire, mijlocul de realizare a ei. “După unii mișcarea se săvârșește în linie dreaptă: ținta e înainte. După alții mișcarea se săvârșește în cercuri concentrice, ținta e în interiorul cel mai intim spre care ființele create înaintează printr-o mișcare circulară spre această țintă tot mai interioară. După alții mișcarea are formă de spirală sau formă circulară suitoare ca la Dionisie Ariopagitul. Dumnezeu e interiorul intim sau mai bine zis dincolo de el”³⁸.

Aceasta este puterea sau potența naturală ce tinde prin ea însăși spre ținta proprie. Este pătımirea omului legată de fire, de Creatorul ei, care simte nevoia să înainteze spre altceva nefiindu-și sieși suficientă. Ceea ce a fost creat nu constituie ținta în sine în sine ci se mișcă însăși spre o finalitate. Numai lui Dumnezeu îi este propriu să fie Sfârșitul, Scopul ultim întrucât El este începutul mișcării, însăși Existența și Finalul ei adică Existența fericită; El reprezintă obârșia și ținta. Pentru ca lucrarea noastră, a creștinilor să aibă efectul așteptat în drumul spre Cetatea Cerească e nevoie să-L primim pe Hristos în noi cu tot ceea ce a făcut pentru omenire ca să putem zice: “nu mai trăiesc eu ci Hristos trăiește în mine” (Gal. 2,20). Aceasta nu înseamnă că va fi o suprimare a libertății ci dimpotrivă o întărire a ei. Tatăl dorește să împlinim voia Lui dar nu ca robi ci ca prieteni și fii. Voiește iubirea care la rândul ei cere o alegere liberă, o asociere a două voințe, a două libertăți care să sporească această dragoste. Libertatea se manifestă în mișcare. Precum libertatea poate să vrea binele sau răul propriei ființe, așa și mișcarea poate să ne aducă fie unirea cu Dumnezeu ca existență veșnică, fericită, fie coruperea și moartea ființei chiar și robirea libertății. Astfel, prin libertatea greșit întrebuințată ființa rațională se balansează într-un joc amețitor deasupra neantului. Ea poate deveni moartă spiritual în sensul de inertă spre tot ce e bun și înalt. Odată ce chipul s-a urcat la arhetip și s-a adecvat ca o pecete originarului și nu mai vrea să fie dus sau îndreptat spre altceva atunci nu e decât o singură și unică lucrare – cea a lui Dumnezeu.

Ajungând omul în libertatea sa, prin propriile forțe și cu ajutorul harului la ultimul lucru bun dorit și împărtășindu-se de el, tot ce are de făcut este să rămână în dânsul prin lucrarea credinței și a speranței neîndoindu-se sub nici o formă de ceea ce a realizat. “Fiecare dintre îngerii și oamenii raționali este și se numește parte – μέρος – a lui Dumnezeu prin însăși rațiunea după care a fost creat, care este în Dumnezeu și preexistă în El. E parte din Dumnezeu întrucât în baza acestei rațiuni este de acum în Dânsul și dacă nu-și îndreaptă dorința spre nimic decât spre principiul și cauza Sa nu cade din aceasta și întinzându-se tot mai mult spre El devine în mod deplin parte a Lui”³⁹. Îndreptarea fiecăruia nu constă într-o conducere fără voie la unirea cu divinul ci în ajungerea celor ce doresc la ținta lor eternă în Dumnezeu printr-o colaborare continuă. Odată ajuns aici omul nu mai poate cădea pentru că s-a obișnuit să tindă spre odihna nesfârșită în cel Nesfârșit printr-o virtute neîncetată, în împărtășirea neîndoielnică de Cel ce este ființa virtuților și Care a arătat sfârșitul ca fiind una cu obârșia.

Creștinul adevărat își însușește acest adevăr al identității începutului și sfârșitului în puterea Sfintei Treimi și-l urmează în vederea atingerii fericirii depline după judecata universală. Fără un urcuș încet dar sigur plin de răbdare și dragoste pentru Creatorul tuturor,

orice încercare de a gândi măcar la țintă fără a o percepe și a o trăi așa cum este ea, se arată de prisos. Doar drumul firesc spre cauza proprie duce implicit la intrarea în intimitatea ei. Binele și raționalitatea sunt o tendință a firii create făcută după modelul Rațiunii necreate în care e implicat binele. În Dumnezeu nu e o mișcare de la un început spre un sfârșit ci e desăvârșit din veci. Noi am primit puțința unei contribuții la desăvârșire prin libertate. “Cel ce înaintează spre obârșia proprie ca spre ținta finală adaugă la binele primit prin fire de la Dumnezeu, binele prin libera alegere și străduință săvârșit și el cu ajutorul harului, adică înaintează prin virtute de la chip la asemănare până la starea de îndumnezeire printr-un urcuș potrivit firii însăși: Omului i se lasă și i se dă puțința să accepte liber comuniunea lui Dumnezeu și să înainteze în ea”⁴⁰.

Gândirea Sfântului Maxim e străbătută de un profund optimism antropologic. Ființa umană ajunge la îndumnezeire în urma momentelor eshatologice printr-un urcuș liber și natural ei atât înainte cât și după moarte. Natura are implicată în ea o tendință spre bine care reprezintă un impuls și o atracție divină sădită în ea pe care fiecare o folosește sau nu în funcție de libera sa alegere. Omul este o ființă personală așezată în fața unui Dumnezeu personal. Dumnezeu se adresează lui ca persoană și omul îi răspunde la fel. “Omul este o faptură care a primit porunca să ajungă dumnezeu”⁴¹. Această poruncă adresată libertății omului nu este o constrângere. Ființă personală, omul poate primi sau nu voința divină păstrându-și însă natura personală. Chipul lui Dumnezeu nu poate fi distrus fie că se alege binele sau răul, tinderea spre asemănarea sau neasemănarea cu Cel ce ne-a creat. Urcușul spre țintă se realizează prin mișcare care are rol primordial în împlinirea binelui. Această lucrare, în concepția Sfântului Maxim, se face de la Dumnezeu spre Dumnezeu, de la setea de comuniune spre comuniunea desăvârșită pentru că: “în El viem, ne mișcăm și suntem” (Fapte 17,28). “Este în Dumnezeu cel ce nu își corupe rațiunea ființei sale preexistentă în Dumnezeu, se mișcă cel ce lucrează prin virtuți, viețuiește cel ce este conform cu rațiunea ființării din Dumnezeu”⁴². Credinciosul fiind deja de aici același cu sine însuși și nemișcat în bine așa va fi și în veacul viitor prin îndumnezeirea ce i se va dăruia. Cel ce părăsește însă obârșia sa și se lasă dus din indiferență spre nimic, a căzut de la Tatăl întrucât nu s-a mișcat spre el ca origine și cauză proprie. Un astfel de om se află într-o neorânduială a sufletului și trupului ca unul ce s-a rătăcit de Dătătorul de viață apărând treptat ruptura dintre partea materială și spirituală în ființa umană. Acestea trebuie să rămână mereu una atât acum cât și după moarte când sufletul mai păstrează încă virtualitățile trupului.

Omul a fost făcut de Dumnezeu, împodobit cu frumusețea nesticăciunii și nemuririi. Dar el, preferând frumuseții spirituale inferioritatea firii căzute din jurul lui, a uitat cu totul de

Acela care l-a plămădit spre viață. Va conștientiza însă în viața viitoare valoarea și importanța bunurilor pierdute datorită nepăsării și dorinței plăcerilor pământești. Atunci nu va fi mai înalt decât Dumnezeu cel infinit în cuprindere. De aceea mintea care va continua să încerce să-L cunoască nu se va plictisi nicidecum. Dumnezeirea vine în ajutorul acestei cunoașteri prin exemplul coborârii ei în om. Întruparea lui Iisus Hristos aduce cu ea asumarea întregii firi umane de către Dumnezeu Fiul pentru curățirea ei de povara păcatului în vederea desăvârșirii care nu ar fi posibilă fără conlucrarea constructivă dintre Creator și creatură fără o comuniune pe măsură. Este clar că omul trup și suflet trebuie să urmeze un urcuș duhovnicesc condus fiind de minte, rațiune și simțirea sufletului pentru a primi așa cum se cuvine venirea Fiului Întrupat. Totul depinde de manifestarea sa între existență și existența veșnică, între origine și țintă. Extremele acestea sunt daruri ale lui Dumnezeu, cea din urmă depinzând însă de liberul arbitru. Ceea ce este între ele reprezintă mișcarea noastră liberă și are o importanță hotărâtoare pentru menținerea darului inițial și asigurarea celui din urmă. Viața pământească capătă astfel un rol pozitiv uriaș, în timpul ei fiind posibilă crearea binelui nostru veșnic. Libertatea de la mijloc dă posibilitatea de a descoperi și a menține binele implicat în existență ca început și asigură binele implicat în existența veșnică. “De-abia prin mișcarea spre Dumnezeu din viața pământească se revelează conținutul adevărat al existenței ca bine dăruit inițial și se asigură și se creează conținutul ei de la sfârșit ca bine etern”.⁴³ Existența eternă se numește existență adevărată, nume care se dă de regulă lui Dumnezeu. Ea e pe de o parte împărtășire de divinitate, pe de altă parte e ținta spre care aspiră firea însăși.

Cine lucrează bine în viață se consolidează în existență, în eternitatea ei, mișcându-se pururea spre Cel veșnic și împărtășindu-se de Dânsul. Căci numai Acela care a dat făpturii viață poate să-i dea și eternitatea vieții ca unul ce însuflețește și scoate orice din pasivitate. Mișcarea celor din lume e o dovadă că aceasta nu este de la sine și pentru sine ci are un principiu și o țintă deosebite de ea. Ultimul principiu al ei este nemișcarea ca să nu mai poată trimite la altă finalitate. Aceasta este ideea lui Aristotel despre Dumnezeu ca “mișcător nemișcat”.⁴⁴

Lumea nu poate lucra continuu în ea însăși. Mișcarea provine dintr-o nedeplinătate a lumii care-și caută deplinătatea în Dumnezeu. Drumul spre desăvârșire al omului e un drum al încercărilor, al jertfei lui Hristos cel coborât la nivelul nostru și răstignit, până la Hristos cel eshatologic care se va arăta într-o slavă. Ființa umană își păstrează identitatea și personalitatea în această străduință a sa. Prin fiecare faptă și treaptă ea se împlinește pentru prezent și se deschide unei împliniri superioare în viitor ce se va concretiza în odihna cerească. Acesta va fi răspunsul și răsplata pentru lucrarea săvârșită. Datoria fiecăruia este de “a se sili să intre în

această odihnă”(Evrei 4,11), la care suntem chemați de Împăratul slavei : “Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și vă voi odihni pe voi”(Mt.11,28).

Cine răspunde pozitiv prin faptele sale trupești la cuvintele anterioare se va bucura fără îndoială de stabilitatea veșnică în Dumnezeu, de ziua a opta cea fără de sfârșit care va aduce unirea mult așteptată cu Cel ce ne-a plăsmuit din dragostea nesfârșită.

III.4. Dimensiunea eshatologică a Bisericii

E greu de adăugat ceva la acest *tratat al optimismului creștin* realizat cu atâta convingere și trăire de Părinții Bisericii mileniului I și pe care am încercat să-l prezint anterior tocmai pentru a evidenția implicarea profundă a fiecărui credincios în parte în vederea atingerii și trăirii vieții veșnice în zilele de pe urmă, indiferent de locul, timpul sau neamul în care se manifestă. Cât de bine ar fi să se urmeze învățătura înaintașilor Bisericii primelor veacuri fără să fie nevoie de o actualizare a ei. Acest lucru se arată în contemporaneitate aproape imposibil mai ales în afara instituției Bisericii ai cărei reprezentanți au datoriat morală de a conduce ființa umană pe drumul cel bun indiferent de impedimentele care apar. În acest sens întâlnirea dintre eshatologic și istoric nu poate avea loc decât în “trupul lui Hristos” singurul capabil de a face oamenii să se cunoască mai bine atât în interior cât și în exterior în comuniunea cu ceilalți și de a-i îndrepta spre împrărierea întregii iconomii a mântuirii așa cum s-a desfășurat până acum și cum își va urma cursul până la plinirea ei. Să încerci să împaci imanentul cu transcendentul, ceea ce este cu ceea ce nu este încă, reprezintă într-adevăr un mare curaj primit doar prin puterea Creatorului pe care aleșii Domnului l-au folosit pentru a pune în valoare ambele dimensiuni în vederea Parusiei și a momentelor legate de ea.

Trebuie să fim conștienți că orice popor are misiunea sa istorică în jurul căreia se dezvoltă și care întâlnește mai devreme sau mai târziu planul lui Dumnezeu, că are putere de la El și o poate folosi sau nu în scopurile cele mai bune. Istoria nu este autonomă. Cel ce are puterea toată în cer și pe pământ nu s-a retras din ea după ce le-a dat naștere, nu stă acolo în transcendență rămânând indiferent la mersul lumii. De fapt, dacă mergem pe firul Evangheliei desprindem ideea că existența omenească în totalitatea ei este supusă unui unic scop: Împărăția lui Dumnezeu. În acest sens Sfântul Grigorie de Nyssa spunea: “creștinismul este imitarea naturii lui Dumnezeu”.⁴⁵

În ciuda dificultăților ivite de-a lungul istoriei, creștinii n-au încetat să fie conștienți de rostul lor pe pământ și au rezistat deoarece au crezut că lumea aceasta, deși supusă stricăciunii

și morții, poartă totuși germenul vieții și eternității. Credința în Înviere le-a dat energia să îndure suferința nu ca un blestem ci ca o încercare. Biserica se află așadar într-o permanentă luptă cu ambiguitățile istoriei însă nu pentru a supraviețui ci pentru a le depăși, a transcende ceea ce vedem și simțim trupește. Așa se poate menține o conștiință eshatologică în “trupul lui Hristos” care va cunoaște unirea deplină cu Capul său abia la sfârșitul veacurilor. Istoria trecută și prezentă stă sub autoritatea Sfintei Treimi. Adevăratul viitor al dreptății, al păcii și al iubirii desăvârșite este promis și va fi dat celor ce încă de acum lucrează la împlinirea lui. Prin judecata Lui fără greșală, nu prin voința autoritară sau constrângere, “Dumnezeu își exercită dreptul Său peste tot: dejoacă reguli și modele impuse pe nedrept, desface sistemele închise proclamate ireversibile nu pentru că este atotputernic și dominator ci pentru că este fidel cu făgăduințele Lui. De aceea nimic nu este dinainte stabilit în istorie. Are surprize și făgăduințe de ținut și de împlinit rămânând principiul care conduce istoria spre a lor desăvârșire”⁴⁶.

Problema omului eshatologic este pusă de însăși istoria. Cu alte cuvinte ființa umană în întrebarea sa repetată: *Ce se va întâmpla cu mine după moarte?* depinde de felul în care își face viața și implicit istoria pentru ca apoi să primească răspunsul final. Nu este de ajuns doar să visăm, să așteptăm în lăncezeală ceea ce va urma. Ce a fost și ce este arată ce va urma dacă omul rămâne consecvent în acțiunile lui. Dimensiunea eshatologică a Bisericii se concretizează tocmai în trăirea prezentă a adevărului și învățaturii date de Dumnezeu și de cei pe care i-a ales și care împreună fac parte din Biserica universală. “Teologia ultimului sfârșit presupune supraînălțarea gândirii la propria cruce; ea nu are legături și nici continuitate cu filosofia omenească și inițiază strălucita definiție a oricărui creștin: <<Cel care iubește Arătarea lui Hristos, adică Parusia>> (II, Tim. 4,8)”⁴⁷.

Pentru iubitorii Parusiei ceasul care vine este ceasul de față care determină tot ce precede și tot ce urmează. Eshatologia nu privește exclusiv țelurile ultime ale omului într-o “perspectivă izolată în viitor, îndepărtată și reală”⁴⁸, așa cum o prezintă teologiile de școală ortodoxă, catolică sau protestantă. Nimic nu este izolat, singular în iconomia mântuirii. Este o continuitate și o comuniune deplină între cei ce realizează “trupul lui Hristos” pentru a-L primi și a-L privi venind într-un final desăvârșit pe norii slavei. Până atunci cel care Îl face prezent pe Fiul lui Dumnezeu este Duhul Sfânt. Dacă în prezența Sa pământească Iisus era locul deplin al prezenței celei de a treia Persoane treimice, aceasta din urmă este acum cea care însuflețește trupul eclesial al Lui și reprezintă în același timp spațiul propriu al prezenței lui Dumnezeu-Fiul – Cel ce este, Cel ce era și Cel ce va fi. “Sfântul Duh realizează prezența plenară și unică a lui Hristos în multiplele Sale dimensiuni: Cuvânt creator, Iisus istoric,

Hristosul slavei, Domnul parusiei și al judecății. Această prezență reală a Domnului transcende distanțele și frontierele spațiului și timpului”⁴⁹.

Aceasta ne arată că cel credincios se află prins într-un spațiu închis ca timp și loc, existența multiplă a Fiului privindu-ne din exterior căci ne precede în istorie, ne depășește în slava Sa cerească și Se face așteptat în a doua venire. Așa s-ar percepe prezența lui Hristos în afara lucrării Sfântului Duh atât de evidentă după Cincizecime. De aceea e absolut necesar de a reliefa relația dintre istorie și eshatologie și de a vorbi despre extinderea experienței Duhului la scara istorică, socială, toate acestea sunt aureola credinței și speranței. “Credința care îmi place cel mai mult, zice Dumnezeu, este speranța”⁵⁰.

Încurajarea spre primirea a ceea ce vine nu poate fi susținută decât prin nădejdea în împlinirea făgăduințelor de către Tatăl nostru. Altfel, nici nu poate fi primită lucrarea lui Hristos prin Sfântul Duh în istorie întrucât toată învățătura, tot cultul, toată tradiția Bisericii nu reprezintă altceva decât o actualizare, o re-prezentare, o mărturisire a tainei lui Hristos prin acțiunea celei de a treia Persoane a Sfintei Treimi. Nimic nu se săvârșește fără comuniune în iubire. Aventura istorică este o “aventură în doi, sinergică, dialectică, a omului liber și a Duhului care este libertatea”⁵¹. Prin simpla prezență în istorie omul își dă seama că nu este singur ci e antrenat de altă energie care oferă posibilitatea atingerii țintei urmărite. Nu mai rămâne de rezolvat decât problema libertății, felul înțelegerii ei în drumul spre scopul dorit. Rodul Duhului este prezența lui Hristos și apropierea de Tatăl manifestate în chip deplin în Sfânta Euharistie săvârșită continuu în Biserică cea una, sfântă, sobornicească și apostolească.

Pâinea și vinul se transformă în mod real în trupul și sângele Domnului prin invocarea Sfântului Duh nu pentru a arăta că este Atotțiitor ci pentru a duce la desăvârșire creația. “Biserica anticipează în Euharistie împărăția ce va să fie nu ca o a treia împărăție a Duhului, cum credea poate preotul Florensky, ci ca o împărăție a Tătlui și în El a Treimi”⁵².

Omul trebuie să lucreze la mântuirea sa fiind chemat să găsească în istorie numai ce-i este necesar și să grăbească Ziua Domnului (II Petru 3,12). Revelația lui Dumnezeu în Iisus Hristos, care se transmite prin puterea Duhului Sfânt în Biserică, cuprinde nu numai istoria mântuirii. Cuvântul Evangheliei propovăduit continuu în comunitatea creștină nu e doar o revelație istorică ci are un mesaj și o putere profetică păstrându-se astfel amintirea celor întâmplare dar și orientând viața creștinilor spre viitor. Vestea cea bună – *εὐαγγέλιόν* – anunță că Împărăția Cerească este înlăuntrul nostru, în inima celui ce crede, speră și iubește și implicit în mediul lui. Odată ce trăiește și își concretizează impulsul sufletesc spre Creator prin faptele iubirii, creștinul se află încă de acum prezent în momentele eshatologice prin chiar starea sa de spirit. Hristos nu a rămas în mintea și sufletul omului doar ca persoană

istorică, ca Fiu al Mariei și al lui Iosif; prin Înviere și Înălțare, Parusia este deja inaugurată și dirijează mersul istoriei. Înălțarea la ceruri introduce firea omenească în eternitatea Tatălui și pune pecetea definitivă pe mântuire. Istoria este axată pe unicitatea lui Hristos. Biserica se descoperă ca o nouă dimensiune a vieții și o nouă calificare a istoriei fiind bazată pe ceea ce este unic și deschisă eshaton-ului identificat cu persoana Fiului.

“În Hristos istoria s-a împlinit. Nimic nou nu se mai poate întâmpla în istorie pentru că Hristos nu poate fi depășit. Revelația s-a sfârșit căci Învierea inaugurează deja Parusia. Aceasta este iminentă dar ceasul ei este necunoscut și de aceea după Sfântul Grigorie de Nyssa <<istoria se desfășoară din începuturi, în începuturi, prin începuturi care nu se mai sfârșesc>> ”.⁵³ Istoria nu poate dura nici fără sfârșit dar nici nu se poate opri fără rost. La a doua venire Iisus nu va mai adăuga nimic și va plini ceea ce e demult început prin arătarea universală a măririi Sale. Vor ajunge atunci la un numitor comun elementul transcendent și cel imanent, respectiv voința Tatălui și maturizarea lăuntrică a istoriei prin intermediul lucrării active a Bisericii. De fapt în Taine toate elementele eshaton-ului sunt deja prezente și lucrătoare. Noul Testament compară istoria cu o perioadă de pregătire a lumii viitoare: “o luptă care ne stă înaintea”(Evrei 12,1), și pe care trebuie să o câștigăm cât mai repede prin deschiderea oamenilor spre venirea imediată a Împărăției dumnezeiești. Trebuie o îmbinare așa cum o vede și Nicolae Cabasila: “Nici viața de aici, nici viața viitoare nu pot da una fără alta fericirea deplină ”.⁵⁴

În Hristos întreaga istorie se îndreaptă spre Împărăția Sa, iar Biserica care trăiește în lumina Parusiei este în mod real în istorie și învață pe creștin să trăiască realitățile acestea în scopul vederii lucrării Sfintei Treimi în plenitudinea Sa așa cum arată Sfântul Irineu: “Dumnezeu s-a arătat mai întâi prin Duhul proorociei, s-a arătat apoi prin Fiul în înfiere. Va fi văzut în cele din urmă în Împărăție ca Tată, Duhul pregătindu-l pe om pentru Fiul lui Dumnezeu, Fiul ducându-l la Tatăl, iar Tatăl dăruindu-I nestrăciunea și viața veșnică care sunt roadele vederii lui Dumnezeu pentru cei care Îl văd”.⁵⁵ Atunci când credinciosul va mărturisi și va trăi această comuniune după modelul treimic în Biserica pe care Hristos a dat-o tuturor și în care nu mai există diferențiere atunci va înțelege de la sine că rolul vieții acesteia este de a aduce mărire lui Dumnezeu prin exemplul personal în relațiile cu ceilalți pentru a-L primi cum se cuvine pe Fiul Omului. Să nu uităm că sarcina aceasta deosebită de a-i îndruma pe oameni pe drumul desăvârșirii revine Bisericii în universalitatea ei și implicit reprezentanților acesteia primitori ai harului divin prin misterul Tainei Hirotoniei.

Note

- ¹N. Berdiaeff – Essai sur la destination de l’homme – p. 325, apud. Pr. Prof Dr. D. Stăniloae – Teologia dogmatică ortodoxă – vol. III, Ediția a II-a, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1996, p. 146
- ²Pr. Prof Dr. D. Stăniloae – Teologia dogmatică ortodoxă – vol. III, Ediția a II-a, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1996, p. 148
- ³Sfântul Maxim Mărturisitorul – Filocalia – vol. I <<Învățătura despre viața morală în 170 de capete>>, traducere de Pr. Stavr. Dr. D. Stăniloae, Sibiu 1947, Tipografia Arhidiecezană, p. 12
- ⁴Sfântul Maxim Mărturisitorul – Filocalia – vol. III, <<Răspunsurile Sfântului Maxim către Talasie>>, traducere de Pr. Stavr. D. Stăniloae, Sibiu 1948, Tipografia Arhidiecezană, p. 333
- ⁵Pr. Prof. Dr. Ioan Bria – Eshatologia sau lumea viitoare – în <<Ortodoxia>>, București; Anul XLVII, Nr. 1-2, 1995, p.66
- ⁶Sfântul Ioan Gură de Aur – Cuvântarea la Învierea Domnului – apud. Pr. Prof. Dr. Ioan Bria – Eshatologia sau lumea viitoare – în <<Ortodoxia>>, București; Anul XLVII, Nr. 1-2, 1995, p.67
- ⁹Pr. Prof. Dr. Ioan Bria – Eshatologia sau lumea viitoare – în <<Ortodoxia>>, București; Anul XLVII, Nr. 1-2, 1995, p.69
- ¹⁰Pr. Prof Dr. D. Stăniloae – Teologia dogmatică ortodoxă – vol. III, Ediția a II-a, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1996, p. 176
- ¹¹Ibidem, p. 179
- ¹²Sfântul Maxim Marturisitorul – Epitola a VII-a către Ioan Presbiterul – în <<Părinți și scriitori bisericești>>, vol. 91, p.437
- ¹³Pr. Prof. Dr. Ioan Bria – Eshatologia sau lumea viitoare în – <<Ortodoxia>>, București; Anul XLVII, Nr. 1-2, 1995, p.71
- ¹⁴Pr. Prof Dr. D. Stăniloae – Teologia dogmatică ortodoxă – vol. III, Ediția a II-a, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1996, p. 189
- ¹⁵Sfântul Chiril al Alexandriei, apud. Pr. Prof Dr. D. Stăniloae – Teologia dogmatică ortodoxă – vol. III, Ediția a II-a, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1996, p. 194
- ¹⁶Sfântul Maxim Mărturisitorul – Filocalia – vol. III, <<Răspunsurile Sfântului Maxim către Talasie>>, traducere de Pr. Stavr. D. Stăniloae, Sibiu 1948, Tipografia Arhidiecezană, p. 314
- ¹⁷Diac. Petre I. David – Invazia sectelor – vol. III, Ed. Europolis, Constanța 2000, p. 231
- ¹⁸H.M. Feret – L’Apocalypse de Saint Jean – vision chretienne de l’histoire, Paris 1943, pp. 241-246, apud Pr. Prof Dr. D. Stăniloae – Teologia dogmatică ortodoxă – vol. III, Ediția a II-a, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1996, p. 241
- ¹⁹Sfântul Maxim Mărturisitorul – Ambigua – p. 219, apud Pr. Prof Dr. D. Stăniloae – Teologia dogmatică ortodoxă – vol. III, Ediția a II-a, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1996, p. 255
- ²⁰Pr. Prof Dr. D. Stăniloae – Teologia dogmatică ortodoxă – vol. III, Ediția a II-a, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1996, p. 258
- ²¹Pr. Prof. Dr. Ioan Bria – Eshatologia sau lumea viitoare – în <<Ortodoxia>>, București; Anul XLVII, Nr. 1-2, 1995, p. 83
- ²²Ignatie al Antiohiei – Către Efeseni – apud Pr. Prof. Dr. Ioan Bria – Eshatologia sau lumea viitoare – în <<Ortodoxia>>, București; Anul XLVII, Nr. 1-2, 1995, p. 84
- ²³Clement Romanul – Către Corinteni – p. 96, apud Pr. Prof. Dr. Ioan Bria – Eshatologia sau lumea viitoare – în <<Ortodoxia>>, București; Anul XLVII, Nr. 1-2, 1995, p. 84
- ²⁴Lactanțiu – Divinae Institutiones – apud Pr. Prof. Ioan G. Coman – Probleme de filosofie și literatură patristică – Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1995, p. 202
- ²⁵Pr. Prof. Dr. Ioan Bria – Eshatologia sau lumea viitoare – în <<Ortodoxia>>, București; Anul XLVII, Nr. 1-2, 1995, p. 95
- ²⁶J. Danielou – Platonisme et Theologie Mistique – p. 317, apud Pr. Prof Dr. D. Stăniloae – Teologia dogmatică ortodoxă – vol. III, Ediția a II-a, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1996, p. 295

- ²⁷Sfântul Ioan Damaschin – Despre credința ortodoxă – Ed. Parohiei Valea Plopului, Prahova, 2000, p. 28
- ²⁸Pr. Prof. Dr. D. Popescu – Ortodoxie și contemporaneitate – Ed. Diogene, 1993, p. 66
- ²⁹Ibidem, p. 66
- ³⁰Jean Rogues – Existența creștină și nădejdea în mântuire – apud Jean Delemeau – Religiiile lumii – Ed. Humanitas, București, 1996, p. 116
- ³¹Sfântul Maxim Mărturisitorul – Filocalia – vol. III, <<Răspunsurile Sfântului Maxim către Talasie>>, traducere de Pr. Stavr. D. Stăniloae, Sibiu 1948, Tipografia Arhidiecezană, p. 316
- ³²Ibidem, p. 320
- ³³Ibidem, p.321
- ³⁴Sfântul Maxim Mărturisitorul, op. cit., p. 326
- ³⁵Sfântul Maxim Mărturisitorul – Ambigua – traducere din grecește de Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, în colecția <<Părinți și scriitori bisericești>>, Nr. 80, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1983, p. 51
- ³⁶Ibidem, p. 71
- ³⁷Sfântul Maxim Mărturisitorul, op.cit., p.71
- ³⁸Ibidem, p. 38
- ³⁹Sfântul Maxim Mărturisitorul, op.cit., p. 81
- ⁴⁰Ibidem, p. 86
- ⁴¹Sfântul Vasile cel Mare – In laudem Basilei Magni – apud V. Lossky – Teologia mistică a Bisericii de Răsărit – traducere de Pr. Vasile Răducă, Ed. Anastasia, p. 153
- ⁴²Sfântul Maxim Mărturisitorul – Ambigua – traducere din grecește de Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, în colecția <<Părinți și scriitori bisericești>>, Nr. 80, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1983, p. 86
- ⁴³Ibidem, p. 115
- ⁴⁴Sfântul Maxim Mărturisitorul, op.cit., p. 171
- ⁴⁵Sfântul Grigore de Nyssa – De professio christiana – P.G. 46, 244, apud Paul Evdokimov – Ortodoxia – traducere din limba franceză de Dr. Irineu Ioan Popa, Arhiepiscop Vicar, Ed. Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1996, p. 330
- ⁴⁶Pr. Prof. Dr. Ioan Bria – Ortodoxia în Europa – Ed. Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași 1995, pp.56-57
- ⁴⁷Paul Evdokimov – Ortodoxia – traducere din limba franceză de Dr. Irineu Ioan Popa, Arhiepiscop Vicar, Ed. Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1996, p. 332
- ⁴⁸Pr. Prof. Boris Bobrinsky – Împărtășirea Sfântului Duh – Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1999, p. 488
- ⁴⁹Ibidem, p. 490
- ⁵⁰Ch. Peguy – Le Porche de Mystere de la Deuxieme Vertu – Paris, 1929, p. 15, apud Paul Evdokimov – Ortodoxia – traducere din limba franceză de Dr. Irineu Ioan Popa, Arhiepiscop Vicar, Ed. Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1996, p. 341
- ⁵¹Pr. Prof. Dr. Ioan Bria– Ortodoxia în Europa – Ed. Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași 1995, p. 60
- ⁵² Pr. Prof. Boris Bobrinsky – Împărtășirea Sfântului Duh – Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1999, p. 498
- ⁵³Paul Evdokimov – Ortodoxia – traducere din limba franceză de Dr. Irineu Ioan Popa, Arhiepiscop Vicar, Ed. Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1996, p. 344
- ⁵⁴Nicolae Cabasila – Despre viața în Hristos – trad. T. Bodogae, Ed. Arhiepiscopiei București, p. 130 apud Pr. Prof. Dr. Ioan Bria– Ortodoxia în Europa – Ed. Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași 1995, p. 64
- ⁵⁵Sfântul Irineu – Adversus Haereticorum – apud Pr. Prof. Boris Bobrinsky – Împărtășirea Sfântului Duh – Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1999, p. 499